

робітничого класу в колективізації сільського господарства західних областей УРСР (1939–1950 рр.) / Чернявський Ф. Ф. // Український історичний журнал. – 1980. – № 11. – С. 77–86.

Андрей Киданюк

СОЦИАЛЬНОЕ ПОЛОЖЕНИЕ КРЕСТЬЯН ЗАПАДНОЙ УКРАИНЫ В 1944–1950 ГГ.

В статье выделены основные тенденции и специфика социального положения крестьян Дрогобычской, Львовской, Станиславской и Тернопольской областей УССР в 1944–1950 гг; раскрыты особенности процесса восстановления социальной инфраструктуры села; проанализированы изменения в социальном положении жителей западноукраинского села.

Ключевые слова: западноукраинское село, социальное положение, коллективизация, социальная инфраструктура села, послевоенный период.

Andriy Kydaniuk

SOCIAL CONDITIONS OF PEASANTS OF WESTERN UKRAINE IN 1944–1950

In the article showed the basic trends and specific of social conditions of the peasants of Drohobych, Lviv, Stanislaw, Ternopil regions of the USSR in the 1944–1950; pointed out the process of rehabilitation of rural social infrastructure; analyzed the changes in the social conditions of the inhabitants of the western Ukrainian villages.

Key words: Western Ukrainian village, social condition, collectivization, rural social infrastructure.

УДК 94 (477)

Олена Тітіка

МІСЦЕВА ПРОМИСЛОВІСТЬ УРСР В 1946–1950 РР.: РЕЗУЛЬТАТИ ВІДБУДОВИ Й ФУНКЦІОНУВАННЯ

У статті проаналізовано результати відбудови та функціонування місцевої промисловості України упродовж 1946–1950 рр.

Ключові слова: місцева промисловість, УРСР, післявоєнний період, відбудова, продукція.

Проблема післявоєнної відбудови та функціонування промисловості УРСР в 1943–1950 рр. отримала досить широке висвітлення у радянській та вітчизняній історіографії. Однак, увага дослідників переважно зосереджувалася на головних галузях промисловості, унаслідок чого малодослідженими, а отже й недостатньо висвітленими, залишаються питання відбудови та функціонування в означений період багатьох галузей промислового комплексу республіки. Це стосується, зокрема, й місцевої промисловості України, стан і функціонування якої в умовах післявоєнного відродження лише в останні роки стали предметом аналізу в спеціальних публікаціях [1].

У цій публікації ставиться завдання охарактеризувати результати відбудови та роботу місцевої промисловості України в 1946–1950 рр.

У довоєнний період місцева промисловість республіки, являючи собою сукупність підпорядкованих Народному комісаріату місцевої промисловості УРСР промислових підприємств, трестів, промислових комбінатів та інших організацій, мала значну питому вагу в загальному балансі економіки. У 1941 р. в галузі нараховувалося 706 підприємств, у тому числі 267 заводів республіканського та обласного підпорядкування й 439 міських та районних промкомбінатів (до цього слід зауважити, що у 1939–1941 рр. 56 найбільших заводів місцевої промисловості, які щорічно виробляли продукції на 235 млн крб., передавались у підпорядкування наркоматів союзної промисловості) [2, арк. 4].

На підприємствах місцевої промисловості вироблялася продукція виробничого призначення та товари широкого вжитку у широкому асортименті, що дозволяло органам влади розв'язувати господарські проблеми в регіонах з метою розвитку промислового та сільськогосподарського виробництва й забезпечення потреб населення. У довоєнному 1940 р. підприємства місцевої промисловості республіки виробили продукції на 664 млн крб. (тут і далі у цінах 1926–1927 рр.) [3, с. 365], труб чавунних – 7204 т, листового металу – до 10 тис. т, сільськогосподарських машин –

14674 штук, цистерн – 60,3 тис. м³, бочок металевих – 105,6 тис. штук, столових вагів – 54,5 тис. штук, ліжок – 220 тис. штук, сокир – 663 тис. штук, лопат – 2266 т, пічного литва – 3213 т, замків різних – 1266 тис. штук, фарфорово-фаянсового посуду – 77,4 млн штук, струнних інструментів – 474 тис. штук, гармоній – 30 тис. штук, піаніно – 3,6 тис. штук, ґудзиків – 432,7 млн штук, олівців – 80 млн штук [4, арк. 5], біля 40 тис. возів та багато інших виробів господарського призначення. Технічне обладнання підприємств галузі дозволяло також здійснювати виробництво турбін, запасних частин до сільськогосподарської техніки, до тракторів, ланцюгів для комбайнів, обприскувачів, окремих видів верстатів [2, арк. 5].

Водночас підприємства галузі виконували ще одну надзвичайно важливу функцію – здійснювали обслуговування населення метало-побутовим ремонтом, індошивом і ремонтом одягу та взуття. Ці послуги населенню надавали 439 міських та районних промислових комбінатів (у складі яких функціонували 1978 цехів, майстерень та виробництв), поєднуючи цю роботу з виробництвом товарів широкого вжитку. У 1940 р. ними було надано послуг та вироблено продукції на суму 119,4 млн крб. [2, арк. 26].

Під час бойових дій та окупації підприємства галузі, що не були евакуйовані, майже повністю зруйновано та пограбовано. За далеко неповними даними (на лютий 1946 р.) збитки галузі становили 413 млн карбованців (крб.) [5, арк. 5].

Відразу ж після визволення від окупантів, в УРСР здійснювалися відбудова та налагодження роботи галузевих підприємств, що в умовах триваючої війни супроводжувалися неймовірними труднощами, пов'язаними з нестачею коштів, будівельних матеріалів, механізмів та обладнання, енергозабезпечення, кваліфікованих інженерно-технічних та робітничих кадрів [6, с. 357–366].

У результаті здійснених упродовж 1943–1945 рр. відбудовних робіт введено у дію 182 підприємства республіканського та обласного підпорядкування й 780 відновлених та заново створених районних і міських промислових комбінатів у складі яких функціонували 7838 підприємств майстерень, цехів та виробництв [7, арк. 4].

На відновлених підприємствах у 1944 р. вироблено продукції на суму 188,3 млн крб., 101,7 % до річного плану [8, арк. 36–37], що становило 28,4 % річного довоєнного виробництва [3, с. 365], а в 1945 р. – на 288 млн крб. [5, арк. 5–7], або на 52,9 % більше, ніж у 1944 р. [3, с. 366]. При цьому товарів широкого вжитку, що йшли на задоволення найнеобхідніших потреб вкрай зубожілого за роки війни населення, вироблено на суму майже 165 млн крб. [8, арк. 117].

Виробництво продукції у 1945 р. становило вже 43,4 % від річного довоєнного обсягу виробництва. Хоча досягти запланованих на 1945 р. показників не вдалося, адже у 1945 р. на підприємствах місцевої промисловості намічалось випустити продукції на суму 325,2 млн крб., що склало б 48,1 % річного довоєнного випуску [3, с. 366]. А загалом, з моменту початку відбудови до кінця 1945 р. на підприємствах галузі вироблено продукції на суму 495 млн крб. [5, арк. 7].

Ще більш прискореними темпами здійснювалися відбудовні роботи у післявоєнні роки. Лише упродовж січня–липня 1946 р. відбудовано й відновлено роботу 13 підприємств республіканського й 7 підприємств обласного підпорядкування, 53 районних та міських промкомбінатів, а в їхньому складі 1156 майстерень, цехів та виробництв. Таким чином, загальна кількість діючих підприємств галузі республіканського та обласного підпорядкування досягла 202, що становило вже 75,7 % від їхньої кількості у 1941 р., а кількість промкомбінатів становила 883, тобто збільшилася на 444 у порівнянні з 1941 р. [8, арк. 4].

У наступні роки кількість підприємств галузі була не лише відновлена на довоєнному рівні, а й перевищила його. На кінець 1949 р. у галузі функціонувало 835 промислово-виробничих підприємств, у тому числі: республіканського підпорядкування – 131, обласного – 101, районного – 603. У 1950 р. у зв'язку з проведенням прибутків щодо спеціалізації та концентрації низку підприємств обласного та районного підпорядкування, ліквідацією частини нерентабельних підприємств через відсутність місцевої сировинної бази та передачею двох підприємств обласного підпорядкування у республіканське, кількість підприємств у місцевій промисловості зменшилася до 772, з яких 133 мали республіканське підпорядкування, 88 обласне й 551 районне [9, арк. 4]. Однак таке зменшення кількості підприємств не позначилося на загальній виробничій потужності галузі, що на кінець четвертої п'ятирічки значно перевищувала довоєнний рівень.

Уведення у дію підприємств галузі та нарощування виробничих потужностей забезпечувало зростання обсягів виробництва продукції та надання послуг населенню. Уже за січень–липень 1946 р. вироблено продукції на суму 220 млн крб. [10, арк. 16]. У 1947 р. – на суму 438,2 млн крб., а у 1948 р. – 718,4 млн крб. [11, арк. 4] у тому числі на підприємствах республіканського підпорядкування на суму 301,7 млн крб. й обласного та районного підпорядкування – 416,7 млн крб. [11, арк. 38].

Таким чином, у 1948 р. випуск продукції на підприємствах галузі не лише досяг довоєнного рівня, а й перевершив його на 8,2 %. У 1950 р. валовий випуск продукції становив 1170,3 млн крб. [12, арк. 11], або 176,3 % до рівня 1940 р. – підраховано автором на основі аналізу даних [3, с. 365; 12, арк. 11]. У загальному обсязі валової продукції, виробленої у 1950 р. підприємствами республіканських міністерств і відомств УРСР, частка валової продукції підприємств, підпорядкованих Міністерству місцевої промисловості становила 37,1 %. А в усьому обсязі промислової продукції, виробленої в Україні підприємствами союзно-республіканських і республіканських міністерств і відомств УРСР її доля становила 14,8 % – підраховано автором на основі аналізу даних [12, арк. 10–11].

У післявоєнні роки в галузі створені нові виробництва: верстатобудування, технічне обладнання для потреб республіканського господарства, двигунів внутрішнього згорання, садово-городніх тракторів, прокату кольорових металів, радіоприймачів і радіостанцій, електроосвітлювальних приладів, низки нових видів спортивного інвентарю та товарів широкого вжитку.

Організовано масове виробництво машин для потреб сільського господарства: тракторних дискових лущильників, волокуш-підбірників, борін, машин для механізації робіт в тваринництві; значно розширено виробництво простого кінного й ручного інвентарю для потреб колгоспів та сільських мешканців.

Слід зазначити, що впродовж перших післявоєнних років на підприємствах місцевої промисловості впроваджено низку нових технічних та технологічних заходів, що не застосовувалися до війни: автоматичне зварювання, центробіжний розлив металу, організація виробництва різних верстатів, упровадження операційних верстатів у виробництво деталей та запасних частин до сільськогосподарських машин, застосування селенових випрямовувачів замість низьковольтних генераторів (для трансформації перемінного струму на постійний при покритті металів – цинкуванні, хромуванні), переведення автомобілів та двигунів внутрішнього згорання на природний газ, поточне виробництво бочок, виробництво санітарного фаянсу, закінчено експерименти щодо плавлення чавуну на торфї із домішками коксу та ін. [5, арк. 15]. Ці заходи сприяли прискоренню процесу відбудови галузі, збільшенню випуску промислової продукції, зниженню її собівартості, покращенню умов праці та ін.

На підприємствах галузі вироблялися в асортименті металеві, фарфорово-фаянсові та пластмасові товари широкого вжитку, лаково-фарбувальні та будівельні матеріали, медичний та будівельний фаянс, шкільні та канцелярські товари та приладдя, культтовари та галантерея, музичні інструменти, вози й ходи до них, упряж та інше обладнання й облаштування для гужового транспорту, сільськогосподарські машини та інвентар і запасні частини до них, гідротурбіни, металообробні та деревообробні верстати, котли, електрообладнання, механізми та обладнання для житлово-комунального господарства, автогенно-вагове обладнання, бочки та цистерни, шкіро-взуттєві, дерев'яні, силікатно-керамічні, валяльно-повстяні вироби, видобувалося й вироблялося паливо, а також здійснювалося обслуговування населення метало-побутовим ремонтом, індошовом та ремонтом одягу й взуття. Надзвичайно важливим було те, що для виробництва продукції використовувалася не тільки фондова сировина, а й місцеві ресурси сировини та матеріалів.

Характерною особливістю роботи місцевої промисловості у післявоєнний період було щорічне збільшення номенклатури виробів. Так, якщо у 1940 р. на підприємствах галузі вироблялися товари 160 найменувань [7, арк. 64], то вже у кінці 1945 рр. – на початку 1946 р. їх кількість становила понад 500 найменувань. У порівнянні з довоєнним періодом у виробництво впроваджено 146 найменувань нових видів устаткування та товарів широкого вжитку [4, арк. 65, 78]. У їх числі: паросилові машини (локомотиви), гідротурбіни, електродвигуни, потужні преси, шепінги, алюмінієві поршні, електричні ліхтарі та батареї, репродуктори, виделки, ложки та ножі з нержавіючої сталі, керогази, замки для сейфів, пластмасові портсигари, мильниці, термоси, підошви із хлорвінілу, настільні терези, фетрові капелюхи, унітази, умивальники, окулірочні ножі, секатори, сапи, відра, мило господарське та інше. У кінці 1946 р. на підприємствах галузі вироблялися вироби вже 1002 найменувань [7, с. 64], а в подальшому асортимент виробів щорічно збільшувався.

Про динаміку зростання асортименту та кількісні показники виробленої головної продукції на підприємствах місцевої промисловості УРСР у період з 1944 р. по 1948 р. свідчать дані таблиці. Підраховано автором на основі аналізу даних [4; 5, 94; арк. 5, 9–12, 14; 11, с. 41–46; 12, с. 28; 13, с. 24–25; 14, с. 22–31, 58].

Найменування виробу	Одиниця вимірювання	Вироблено в 1940 р.	Вироблено в 1944 р.	Вироблено в 1945 р.	Вироблено в 1946 р.	Вироблено в 1947 р.	Вироблено в 1948 р.
Запасні частини до тракторів та с/г машин	тис. крб	5449	2052,8	3790,8	4567,1	4913	5281
Прокат листа	т	7301	–	–	862	4004	8055**
Верстати металообробні	шт.	–	894	813	433	1784	2253
Верстати деревообробні	шт.	–	15	107	328	719	1326
Преси	шт.	–	16	81	513	790	417
Віялки	шт.	1089	–	577	–	141	1031
Котли "Стрелля"	м3	4131	–	–	606	2000	3600
Радіатори	тис. м.	2,8	–	0,4	6,5	8	31,6
Фітинги	т	470	–	5,7	–	216	571
Саломорізки	шт.	11000	12	54	634	1630	1757
Бочки металеві	тис. шт.	105,6	0,865	5,0	–	39	98,8
Цистерни	тис. м3	2617	25	320	–	21	57,8
Ланцюги Галля	тис. пог. м.	105,8	9,4	28,8	74	62	91,1
Гвіздки	т	4157	693,7	633,8	1958	2494	3877
Сокири	тис. шт.	698	0,7	13,2	54	82	193,6
Скобельні вироби	тис. крб	4000	519,3	2166,8	–	8052	14519
Посуд чавунний	т	137	6,9	9,8	26	47	1859
Посуд оцинкований	т	968	5,6	24,5	251	489	974,7
Посуд емалевий	т	502	10,7	53,2	119	156	295,3
Ліжка металеві	тис. шт.	183	19,7	24,4	52	125	180,8
Пічне литво	т	3213	599	736,5	–	28,36	4707
Виделки	тис. шт.	689,5	85,5	77,5	113	708	1330
Ножі столові	тис. шт.	–	–	7,8	5	171	237,2
Ножі садові	тис. шт.	69	0,52	4,1	–	9	44,8
Сікатори	тис. шт.	–	14,7	12,8	–	10	48
Ваги столові	тис. шт.	54,5	–	0,36	5,412	40	91,5
Друкарські машинки	шт.	577	–	–	19	506	3480
Репродуктори	тис. шт.	–	–	38,72	92,4	98	100,1
Лопати металеві	тис. шт.	2288	121,9	217,2	–	876	2503
Стальне литво	т	–	–	–	–	–	9,1
Нафтодвигуни	шт.	–	–	–	–	75	220
Пилки маятникові та стрічкові	шт.	–	–	–	–	101	251
Молоти "Аякс"	шт.	–	–	–	–	4	71
Вітродвигуни	шт.	–	–	–	–	–	260
Насоси "Рекорд"	шт.	–	–	–	–	2420	9697
Підкови	тис. шт.	–	–	–	–	117	541
Ножі для	тис. шт.	–	–	–	–	123	145

цукрового буряка							
Ліхтарі "Летюча миша"	тис. шт.	-	-	-	-	-	11,3
Ланцюги "Еверта"	компл.	-	-	-	-	-	114
Сита для комбайнів	тис. м ²	-	-	-	-	45	146,2
Бачки "Еврика"	шт.	-	-	-	-	-	2508
Шурупи	т	-	-	-	-	52	105,6
Бідони	тис. шт.	-	-	-	-	26	35
Ухналі	т	-	-	-	-	10	71,2
Цідилки-фільтри	тис. шт.	-	-	-	-	-	10
Молокоміри	тис. шт.	-	-	-	-	-	1
Ковші елеваторні	тис. шт.	-	-	-	-	-	15,2
Ваги товарні	шт.	-	-	-	-	3040	5850
Гирі чавунні литі	т	-	-	-	-	132	228,5
Вогнегасники	тис. шт.	-	-	-	-	15	54,7
Напильники	дюйм	-	-	-	-	1106	4145
Посуд алюмінієвий штампований	т	-	-	-	-	212	156,7
Посуд алюмінієвий литий	т	-	-	-	-	378	1000
М'ясорубки	шт.	-	-	-	-	-	1720
Лампи гасові	тис. шт.	-	-	-	-	147	247,8
Ковзани	тис. пар	-	-	-	-	-	81
Радіоприймачі лампові	шт.	-	-	-	-	301	2301
Радіоприймачі детекторні	тис. шт.	-	-	-	-	-	17,1
Осі	тис. шт.	-	-	-	-	144	249,6
Культиватори кінні	тис. шт.	-	-	-	-	24	11,6
Вози та ходи	тис. шт.	35,7	10,9	18,9	40,4	56	99,4
Втулки до возів	т	1253	85,5	3,42*	-	1026	1508
Фарби масляні	т	5335	173,2	1093	-	1766	2933
Фарби емалеві	т	3704	-	289,5	-	1170	1780
Фарби сухі	т	21231	1879,7	5178,4	-	4809	8050
Білила цинкові сухі	т	1811	-	24,7	-	123	413
Набивки різні	т	1186	256,3	612,1	-	760	987
Мило господарське	т	-	272,6	274,2	279	511	487
Ультрамарин	т	-	-	-	-	35	161
Параніт	т	-	-	-	-	116	987
Вироби із пластмаси всього:	тис. шт.	-	-	-	-	1680	2180
у т.ч. меблева фурнітура	тис. шт.	-	-	-	-	71	1040
у т.ч. деталі до електропатронів	тис. комп.	-	-	-	-	104	215
Галаліт	т	-	-	-	-	150	172,8

Колісна мазь	т	–	–	–	–	808	1564
Вуглекислота	т	–	–	–	–	–	75,4
Фарфорово-фаянсовий посуд	тис. шт.	77219	7714,4	10267	–	24473	43537
Медичний фаянс	тис. шт.	175	–	10,5	–	28	126
Будівельний фаянс	тис. шт.	–	–	1,63	–	2600	8240
Олівці	млн. шт.	80	1,9	3,4	9,1	28	55,6
Авторучки	тис. шт.	1063	20,2	131,1	–	20	39
Пера учнівські	тис. шт.	6995	7000	6833,3	–	319000	379000
Гудзики галолитові	млн. шт.	460,4	5,3	–	–	573	801
Панчишно-шкарпеткові вироби	тис. пар	–	–	–	–	63,1	6,5
Піаніно	шт.	3559	29	101	281	1079	732
Щипкові інструменти	тис. шт.	477	0,5	3,6	16,81	51	110
Гармонії та баяни	тис. шт.	30,5	0,016	1,1	3,43	15	22,2
Духові інструменти	шт.	3032	–	100	–	2527	4855
Скрипки	шт.	–	–	–	–	1010	2846
Патефони	шт.	–	–	–	–	–	3513
М'які шкіряні вироби	тис. дцм	–	5392,7	4773,6	7398	10486	10625
Жорсткі шкіряні вироби	т	–	94,9	52	78	125	76,7
Упряж для тягла	тис. комп.	–	13,9	8,6	–	12	1630
Взуття нове	тис. пар	–	149,5	351,2	525	551	478
Ремонт взуття	тис. пар	–	819,5	160,8*	–	1792	480
Валянки	тис. пар	–	10	14,9	28	20	15,3
Мотузка господарська	т	–	–	–	–	87	30,9
Цегла випалена	млн. шт.	1,4	6,7	3,7	5,88	42,5	9,8
Черепиця	тис. шт.	219	690,8	293	178	328	592
Вапно	тис. т	3,2	8,8	7,1	10,25	8	8,7
Кам'яне вугілля	тис. т	34,5	65,5	61,1	68,7	48	43,9
Торф	тис. т	46,9	45,5	38,1	–	85	79,5

* – показники лише за січень-лютий 1945 р.

** – у тому числі прокат кольорового металу

Примітка: у таблицю не включено показники з наступних виробів: гідротурбіни, ложки металеві, ножі окуліровочні, сапи, секатори, відра господарські, клінкери, іграшки, гребінці та гудзики пластмасові, сиром'ять, бочки дерев'яні, корзини, сірники, посуд гончарний, заготівля деревини тощо.

Виробнича діяльність місцевої промисловості упродовж 1946–1950 рр., незважаючи на значні труднощі, які мали її підприємства з фінансуванням, забезпеченням устаткуванням, сировиною та матеріалами, загалом мало постійну тенденцію до зростання. Про це, зокрема, свідчать дані про виконання річних планів галуззю, які щорічно збільшувалися: у 1946 р. – на 99 %, у 1947 р. – на 105 %, у 1948 р. – на 109 %, у 1949 р. – на 107 % [12, арк. 4], у 1950 р. – на 107,7 %. При цьому в 1950 р. приріст виробництва в порівнянні з 1949 р. становив 129,5 % [15, арк. 1].

Зокрема, у 1950 р. на підприємствах галузі, у порівнянні з довоєнним рівнем, виробництво запасних частин до тракторів і сільськогосподарських машин збільшилося у 1,8 рази, прокату металу – у 2,8 рази, радіаторів – у 54 рази, ланцюгів Галля – у 1,1 рази, гвіздків – у 1,4 рази, металевих посуду – у 3,1 рази, пічного литва – у 2,2 рази, металевих ліжок – у 1,2 рази, олівців – у

1,1 рази, пер учнівських – у 18,6 рази, взуття – у 4,8 рази. Збільшилося, у порівнянні з довоєнним рівнем, також виробництво фарфорово-фаянсових виробів, канцелярського й шкільного приладдя, ходів та возів, гармоній, баянів, духових та струнних музичних інструментів, столових ножів, виделок і ложок, опалювальних котлів, металевих лопат та інших товарів виробничого й побутового призначення.

Важливе значення мало й те, що відбудова та функціонування в галузі поряд з великими підприємствами невеликих підприємств та виробничих комбінатів у районних містах та сільських населених пунктах сприяло розвитку промислового виробництва у віддалених від промислових центрів регіонах, дозволяло залучати до продуктивної праці в суспільному виробництві місцеве населення. У 1950 р. на підприємствах галузі працювало 97956 робітників, інженерно-технічних працівників та службовців [9, арк. 5].

Підводячи підсумки викладеному зазначимо, що незважаючи на значні труднощі та проблеми, загалом успішна відбудова та робота у післявоєнні роки місцевої промисловості мала позитивні наслідки для вирішення першочергових завдань відродження економіки та соціальної сфери республіки. Вироблена на підприємствах галузі продукція та надані послуги населенню були надзвичайно цінними в тогочасних складних умовах післявоєнного періоду.

Водночас зауважимо, що на роботі місцевої промисловості негативно позначалися чинники, пов'язані з недостатнім у відбудовний період фінансуванням та виділенням фондової сировини й матеріалів, поганим енергозабезпеченням, нестачею кваліфікованих інженерно-технічних та робітничих кадрів, їх значною плінністю на підприємствах галузі, часом низькою кваліфікацією керівників підприємств та ін. Це призводило до недовиконання планових завдань з випуску продукції виробничого призначення та товарів широкого вжитку, їх низької якості. Аналіз зазначених та інших проблем у роботі місцевої промисловості України в післявоєнний період потребує окремого дослідження.

Список використаних джерел

1. Тітіка О. Внесок місцевої промисловості України в соціально-економічне відродження села в 1943–1945 рр. / Тітіка О.О. // Український селянин: Збірник наукових праць. / За ред. А.Г. Морозова. – Черкаси: Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького. – 2006. – Вип. 10. – С. 356–358; Тітіка О. Місцева промисловість України в 1943–1945 рр.: здобутки та проблеми відбудови / Тітіка О.О. // Україна Соборна: Зб. наук. статей. – Вип. 4. – Т. 2. – К.: Інститут історії України НАН України, 2006. – С. 292–300; Тітіка О. Відбудова та робота районних і міських промислових комбінатів системи Наркомату місцевої промисловості УРСР по забезпеченню потреб населення та місцевого господарства в початковий період повоєнного відродження (1943–1945 рр.) / Тітіка О.О. // Велич подвигу народного. Збірка наукових статей міжнародної наукової конференції, присвяченої 60-річчю перемоги радянського народу у Великій Вітчизняній війні. – Одеса, 2006. – С. 174–179; Тітіка О. Місцева промисловість України в початковий період післявоєнного відродження (1943–1944 рр.) / Тітіка О.О. // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – 2006, Черкаси. – Вип. 90. – С. 101–109; Тітіка О. Місцева промисловість України в роки Великої Вітчизняної війни (1941–1945 рр.) / Тітіка О.О. // Історія народного господарства та економічної думки України: Зб. наук. праць. – К.: Державна установа "Інститут економіки та прогнозування НАН України", 2007. – Вип. 39–40. – С. 98–115; Тітіка О. Функціонування об'єктів місцевої промисловості України в 1943–1945 рр. / Тітіка О.О. // Сторінки воєнної історії України: Зб. наук. статей / НАН України. Інститут історії України. – К., 2007. – Вип. 11. – С. 357–366; Тітіка О. Відбудова та розвиток місцевої промисловості України в 1943–1948 рр. / Тітіка О.О. // Гуржіївські історичні читання: Зб. наук. праць. – Черкаси, 2007. – С. 462–468. 2. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України). – Ф. 4990 – Оп. 1. – Спр. 29. 3. Советская Украина в годы Великой Отечественной войны 1941 – 1945. Документи и материалы в трех томах. – К., 1985. – Т. 3. 4. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО України). – Ф. 1 – Оп. 76. – Спр. 152. 5. ЦДАГО України. – Ф. 1 – Оп. 76. – Спр. 210. 6. Функціонування об'єктів місцевої промисловості України в 1943–1945 рр. // Сторінки воєнної історії України: Зб. наук. статей / НАН України. Інститут історії України. – К., 2007. – Вип. 11. – С. 357–366. 7. ЦДАГО України. – Ф. 1 – Оп. 76. – Спр. 206. 8. ЦДАВО України. – Ф. 4990 – Оп. 1. – Спр. 53. 9. ЦДАГО України. – Ф. 1 – Оп. 78. – Спр. 360. 10. Там само. – Оп. 23. – Спр. 3977. 11. Там само. – Спр. 6111. 12. Там само. – Спр. 3993. 13. Там само. – Оп. 76. – Спр. 309. 14. Там само. – Оп. 23. – Спр. 5885. 15. Там само. – Оп. 30. – Спр. 2586.

Елена Титика

МЕСТНАЯ ПРОМЫШЛЕННОСТЬ УССР В 1946–1950 ГГ.: РЕЗУЛЬТАТЫ ВОССТАНОВЛЕНИЯ И ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ

В статье проанализированы результаты восстановления и функционирования местной промышленности Украины в течение 1946–1950 гг

Ключевые слова: местная промышленность, УССР, послевоенный период, восстановление, продукция.

Olena Titika

LOCAL INDUSTRY IN UKRAINE DURING 1946–1950 YEARS: RESULTS OF RECONSTRUCTION AND FUNCTION

The author of the article analyses the results of reconstruction and function of local industry in Ukraine during 1946–1950 years.

Key words: local industry, the USSR, post-war period reconstruction, products.

УДК 94 (477)

Тарас Дідух

ПОЛІТИКА РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ ЩОДО ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ В УРСР У ПЕРІОД "ДЕСТАЛІНІЗАЦІЇ" (1953–1959 РР.)

У статті аналізуються зміни в політиці радянської влади щодо греко-католицької церкви у період "десталінізації", їхній вплив на становище віруючих в Україні.

Ключові слова: греко-католицька церква, "десталінізація", лібералізація, державно-церковні відносини, Рада у справах Російської православної церкви.

Значне місце у історії України ХХ ст. займають державно-церковні відносини, важливою складовою яких була політика радянської влади щодо греко-католицької церкви (ГКЦ).

Актуальність досліджуваної теми полягає у тому, що в період "десталінізації" (1953–1959 рр.), відбулися значні зміни у політиці радянської влади щодо ГКЦ. Після смерті Й. Сталіна, державно-партійне керівництво на чолі із Г. Маленковим, а згодом М. Хрущовим, проводило політику лібералізації суспільно-політичного життя країни, новий політичний курс сприяв послабленню тиску держави на релігійні конфесії у цілому та на ГКЦ зокрема.

Автор поставив за мету дослідити політику радянської влади до ГКЦ в УРСР у період "десталінізації".

Завдання дослідження полягають у тому, щоб проаналізувати зміни у ставленні органів радянської влади до ГКЦ після смерті Й. Сталіна, висвітлити діяльність греко-католицького духовенства, ієрархів та віруючих у спробах легалізації церкви в УРСР, дослідити заходи, використовувані радянською владою та Російською православною церквою (РПЦ) у боротьбі з підпільною ГКЦ.

Об'єкт дослідження – суспільно-політичні, релігійно-церковні процеси в УРСР у досліджуваній період.

Предмет дослідження – зміни у політиці радянської влади щодо ГКЦ у період "десталінізації" (1953–1959 рр.) в УРСР.

Діяльності ГКЦ у період "десталінізації" (1953–1959 рр.) присвячено цілий комплекс наукових праць. У них ґрунтовно досліджуються спроби легалізації ГКЦ, вплив греко-католицького духовенства та віруючих на взаємини з радянською владою. Проте ця тема, незважаючи на значний науковий інтерес до неї, залишається актуальною для досліджень та певного переосмислення, що зумовлено значним розширенням її джерельної бази.

Дослідженням проблеми ставлення радянської влади щодо релігії та ГКЦ у цей період займалась низка дослідників. Серед яких слід виділити праці В. Войналовича [4], О. Волинець [5], Б. Головина [6], Л. Ржиського [17], В. Андрущенко [1], Е. Бистрицької [2], А. Колодного [8],